

ПРЕПОРЪКА НА КОМИСИЯТА

от 27 ноември 2013 година

относно правото на правна помощ за заподозрените
или обвиняемите в наказателното производство
2013/С 378/03

ЕВРОПЕЙСКАТА КОМИСИЯ,

като взе предвид Договора за функционирането на Европейския съюз, и по-специално член 292 от него,

като има предвид, че:

(1) Целта на настоящата препоръка е да се утвърди правото на правна помощ за заподозрените или обвиняемите в наказателното производство и за издирваните лица по производства по европейска заповед за арест съгласно Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета¹, с цел допълване и предоставяне на възможност за ефективно упражняване на правото на достъп до адвокат, уредено в Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета².

(2) Правото на правна помощ в наказателното производство е заложено в член 47, параграф 3 от Хартата на основните права на Европейския съюз („Хартата“) и член 6, параграф 3, буква в) от Европейската конвенция за правата на човека („ЕКПЧ“). То е признато и в член 14, параграф 3, буква г) от Международния пакт за граждански и политически права (МПГПП). Основните принципи, на които следва да почива една система за правна помощ, са очертани в документа, озаглавен Принципи и ръководни насоки на Организацията на обединените нации относно достъпа до правна помощ в системите за наказателно правосъдие, приет на 20 декември 2012 г. от Общото събрание.

(3) Приложното поле и съдържанието на правото на достъп до адвокат са определени в Директива 2013/48/ЕС и нищо в настоящата препоръка не следва да се тълкува като ограничение на правата, предвидени в Директивата.

¹ Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 г. относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите-членки (ОВ L 190, 18.07.2002 г., с. 1).

² Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 г. относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане (ОВ L 294, 6.11.2013 г., с. 1).

(4) Заподозрените или обвиняемите в наказателно производство имат право на достъп до адвокат от момента, в който компетентните органи ги уведомят, с официално съобщение или по друг начин, че са заподозрени или обвиняеми в извършването на престъпление, независимо дали лицата са задържани. Това право се прилага до приключване на производството, което означава окончателното решаване на въпроса дали заподозреният или обвиняемият е извършил престъплението, включително, когато е приложимо, постановяването на присъдата и изхода от евентуални обжалвания. Същото действие във времето следва да се прилага и за правото на правна помощ.

(5) Понятието „адвокат“ в настоящата препоръка се отнася за всяко лице, което в съответствие с националното право притежава квалификация и има право, включително вследствие признаване от оправомощен орган, да предоставя правни съвети и помощ на заподозрени или обвиняеми.

(6) „Правна помощ“ означава финансиране и помощ от страна на държава-членка, чрез което се гарантира ефективното упражняване на правото на достъп до адвокат. Финансирането следва да покрива разноските за защитата и процесуалните разноски на заподозрените или обвиняемите по наказателни производства и на издирваните лица по производства по европейска заповед за арест.

(7) Заподозрените или обвиняемите и издирваните лица, които не разполагат с достатъчно финансови средства, за да посрещнат някои или всички разноски за защитата и процесуалните разноски, следва да имат достъп до правна помощ, доколкото тя е необходима в интерес на правосъдието.

(8) Заподозреният или обвиняемият не следва да е необходимо да доказва извън всякакво основателно съмнение, че не разполага с достатъчно финансови средства, както бе постановено в съдебната практика на Европейския съд по правата на човека. Европейският съд по правата на човека е приел, че за да се определи дали „интересът на правосъдието“ налага да се предостави безплатна правна помощ, следва да се вземат под внимание, без да се кумулират, критериите, свързани с тежестта на престъплението, строгостта на евентуалната присъда, сложността на казуса или личното положение на заподозрения или обвиняемия.

(9) Европейският съд по правата на човека е приел освен това, че когато се касае за задържане, критерият за наличие на интерес на правосъдието следва принципно да се счита, че е изпълнен.

(10) Решението за предоставяне или отказ на правна помощ в наказателното производство следва да се взема в срок, който е достатъчен, за да позволи на заподозрения или обвиняемия да подготви защитата си по конкретен и ефикасен начин.

(11) Като се има предвид независимостта на упражняващите адвокатската професия, осъществяването на защитата е въпрос, който се решава основно между заподозрения, обвиняемия или издирваното лице и неговия представител. За да се осигу-

ри високо професионално равнище на правната помощ, която да гарантира справедлив съдебен процес, държавите-членки следва да установят ефикасни системи за общо осигуряване на качеството на адвокатите, осъществяващи правна помощ. За тази цел държавите-членки следва да въведат системи за сертифициране на адвокатите, осъществяващи правна помощ. Във всеки случай, държавите-членки следва да гарантират предприемането на действия в случай на явен недостатък в предоставянето на правното съдействие или ако са достатъчно осведомени за наличието на такъв недостатък.

(12) Адвокатите на защитата, както и служителите, участващи във вземането на решения относно правото на правна помощ, като прокурори, съдии и служители в съвети по предоставяне на правна помощ, следва да преминават подходящо обучение, за да способстват за правото на ефективен достъп до правна помощ.

(13) Като се има предвид колко е важно доверието между адвоката и клиента, съответните компетентни органи следва да вземат под внимание, доколкото е възможно, предпочитанията и желанията на заподозрения или обвиняемия при избора на предоставящия правна помощ адвокат. Както беше признато обаче в съдебната практика на Европейския съд по правата на човека, компетентните органи могат да не уважат тези желания, когато има уместни и достатъчни основания да се поддържа, че това е необходимо в интерес на правосъдието.

(14) Настоящата препоръка консолидира основните права и съблюдава принципите, признати в Хартата за основните права на Европейския съюз и в Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи. С настоящата препоръка се цели по-специално насърчаване на правото на свобода, правото на справедлив съдебен процес и правото на защита. Тя следва да бъде тълкувана и приведена в действие в съответствие с тези цели.

(15) Доколкото Хартата на основните права на Европейския съюз съдържа права, съответстващи на правата, гарантирани от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, значението и приложното поле на тези права следва да бъдат същите като предвидените в Конвенцията. Следователно съответните разпоредби от настоящата препоръка следва да се тълкуват и привеждат в действие по начин, съответстващ на посочените права, съгласно тълкуването им в съдебната практика на Европейския съд по правата на човека.

(16) Държавите-членки следва да информират Комисията за предприетите последващи действия във връзка с настоящата препоръка.

(17) В срок от 48 месеца след нотифицирането на настоящата препоръка Комисията следва да оцени дали са необходими допълнителни действия, в това число законодателни мерки, за да се гарантира пълното спазване на целите на настоящата препоръка,

ПРЕПОРЪЧВА:

РАЗДЕЛ 1

ПРЕДМЕТ И ПРИЛОЖНО ПОЛЕ

1. Настоящата препоръка се отнася до правото на правна помощ за заподозрените или обвиняемите в наказателното производство и за издирваните лица, за които има производства по европейска заповед за арест, с цел да се гарантира ефективен достъп до адвокат съгласно Директива 2013/48/ЕС.

2. Заподозрените и обвиняемите по наказателно производство следва да разполагат с право на правна помощ от момента, в който бъдат заподозрени в извършването на престъпление. Това право следва да се прилага до приключване на производството.

РАЗДЕЛ 2

ДОСТЪП ДО ПРАВНА ПОМОЩ

Право на правна помощ

3. Държавите-членки следва да вземат подходящи мерки, за да гарантират, че заподозрените, обвиняемите и издирваните лица имат право да получат ефективна правна помощ с цел да се гарантира правото на справедлив съдебен процес в съответствие с настоящата препоръка.

4. Като минимум, на заподозрените или обвиняемите и издирваните лица следва да се предоставя правна помощ, ако в резултат на икономическото им състояние не разполагат с достатъчно финансови средства, за да посрещнат някои или всички разноски за защитата и процесуалните разноски („проверка за наличието на средства“), и/или когато такава помощ е необходима в интерес на правосъдието („проверка за основателност“).

5. Следва да бъдат взети всички необходими мерки, за да може съответната информация за правната помощ в наказателното производство да бъде лесно достъпна и разбираема за заподозрените, обвиняемите и издирваните лица, включително информацията за това как и къде се подава молба за предоставяне на такава помощ, прозрачни критерии относно това при какви условия дадено лице има право да получи правна помощ, както и информация относно възможностите за подаване на жалба в случай на отказ на достъп до правна помощ или ако адвокат, осъществяващ правна помощ, не предоставя достатъчно правно съдействие.

Проверка за наличието на средства

6. Когато при преценката за правото на правна помощ се прилага изискване за липса на достатъчно финансови средства („проверка за наличието на средства“), преценката за икономическото състояние на молителя следва да се извършва въз основа на обективни фактори като доходи, имущество, семейно положение, стандарт на живот и разходи за адвокат, който би осъществявал защитата. Когато става дума за правна помощ за дете, следва да се вземе предвид личното имущество на детето, а не това на неговите родители или на носителя на родителската отговорност.

7. Когато при проверката за наличието на средства се взема предвид дохода на домакинството за цялото семейство, но отделни членове на семейството са в конфликт помежду си или нямат равен достъп до семейните доходи, следва да се използва само доходът на лицето, подало молба за правна помощ.

8. Когато се определя дали заподозрените, обвиняемите или издирваните лица разполагат с достатъчно финансови средства, следва да се вземат под внимание всички релевантни обстоятелства.

9. Ако държавата-членка определи праг, над който се приема, че лицето е в състояние да понесе отчасти или изцяло разноските за защитата и процесуалните разноски, при определянето на този праг тя следва да вземе под внимание факторите по точка 6. Наред с това, наличието на такъв праг следва да не възпрепятства лицата, които го превишават, от възможността да получат правна помощ във връзка с всички или с част от разноските, ако не разполагат с достатъчно финансови средства в конкретния случай.

10. Заподозрените, обвиняемите и издирваните лица не следва да се налага да доказват извън всякакво съмнение, че не разполагат с достатъчно финансови средства за покриване на разноските за защитата и процесуалните разноски.

Проверка за основателност

11. Когато се прилага условие правната помощ да се налага от интереса на правосъдието („проверка за основателност“), това следва да включва оценка на сложността на казуса, социалното и личното положение на заподозрения, обвиняемия или издирваното лице, тежестта на престъплението и строгостта на евентуалната присъда, която може да бъде наложена. Всички релевантни обстоятелства следва да бъдат взети предвид.

12. В ситуации, при които дадено лице е заподозряно или обвинено в извършването на престъпление, за което едно от възможните наказания е лишаване от свобода, както и когато съдействието от страна на адвокат е задължително, следва да се счита, че предоставянето на правна помощ е в интерес на правосъдието.

13. Когато правната помощ е предоставена на заподозрения, обвиняемия или издирваното лице въз основа на проверка за основателност, при постановяване на окончателна осъдителна присъда може да бъде поискано разходите за правната помощ да бъдат върнати, ако към момента на възстановяването им лицето разполага с достатъчно средства съгласно определеното в точки 6–10.

Решения по молбите за правна помощ

14. Решенията относно това дали да се отпусне правна помощ следва да се вземат своевременно от независим компетентен орган в срокове, които позволяват на заподозрения, обвиняемия или издирваното лице да подготви защитата си ефективно и по конкретен начин.

15. Заподозрените или обвиняемите и издирваните лица следва да имат право да обжалват решенията за пълен или частичен отказ по молбата им за правна помощ.

16. При пълен или частичен отказ по молбата мотивите за отказа следва да бъдат изложени писмено.

РАЗДЕЛ 3

ЕФЕКТИВНОСТ И КАЧЕСТВО НА ПРАВНАТА ПОМОЩ

Качество на правното съдействие, оказвано чрез системите за правна помощ

17. Правното съдействие, оказвано чрез системите за правна помощ, следва да бъде висококачествено, за да се гарантира справедливостта на производството. За тази цел във всички държави-членки следва да има системи за гарантиране на качеството на адвокатите, осъществяващи правна помощ.

18. Следва да се въведат механизми, които да позволяват на компетентните органи да заменят адвокатите, осъществяващи правна помощ, или да изискват от тях да изпълнят задълженията си, ако адвокатите не предоставят подходящо правно съдействие.

Сертифициране

19. Във всяка държава-членка следва да се въведе и поддържа система за сертифициране на адвокатите, осъществяващи правна помощ.

20. Държавите-членки се приканват да установят критерии за сертифицирането на адвокатите, осъществяващи правна помощ, като вземат под внимание най-добрите практики.

Обучение

21. Служителите, участващи във вземането на решения относно правната помощ в наказателното производство, следва да преминават подходящо обучение.

22. С цел да се гарантира предоставянето на висококачествени правни съвети и съдействие следва да се насърчават обучението и разработването на програми за обучение за адвокати, осъществяващи правна помощ.

23. Сертифицирането на адвокатите, осъществяващи правна помощ, следва да бъде обвързано, доколкото е възможно, със задължение за преминаване на непрекъснато професионално обучение.

Назначаване на адвокати, осъществяващи правна помощ

24. При избора на адвокат, който да осъществява правната помощ, националните системи за правна помощ следва да вземат под внимание, доколкото е възможно, предпочитанията и желанията на заподозрените, обвиняемите или издирваните лица.

25. Системите за правна помощ следва да се стремят да гарантират последователност чрез процесуално представителство, осъществявано от един и същ адвокат, ако заподозреният, обвиняемият или издирваното лице е изразило желание за това.

26. Следва да бъдат въведени прозрачни и ясни механизми, чрез които да се гарантира възможността на заподозрените, обвиняемите или издирваните лица да правят информиран избор относно правното съдействие по линия на системите за правна помощ, без да им бъде упражняван натиск.

РАЗДЕЛ 4

СЪБИРАНЕ НА ДАННИ И МОНИТОРИНГ

Събиране на данни

27. Държавите-членки следва да събират данни по релевантни въпроси с оглед проследяване на изпълнението на настоящата препоръка.

Мониторинг

28. Държавите-членки следва да уведомят Комисията за мерките, които са предприели с цел привеждане в действие на настоящата препоръка в срок до (36 месеца след нотифицирането ѝ).

РАЗДЕЛ 5

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

29. Адресати на настоящата препоръка са държавите-членки.
Съставено в Брюксел на 27 ноември 2013 година.

За Комисията
Viviane REDING
Заместник-председател